

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА У НІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ПРАВООХОРОНЦЯ

Василеико Валентина Аіатоліївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ

Селюїіа Надія Сергіївна,

здобувач Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ

Формування сучасного фахівця-правозахисника, який володіє інформаційною та комунікативною компетентністю, вимагає термінового переосмислення основних аспектів навчання та виховання у їхній професійній підготовці.

Методологічну та теоретичну базу дослідження комунікативної взаємодії формують наступні основні принципи і положення: визнання важливості спілкування для поступового розвитку особистості; усвідомлення існування комунікативної функції психіки поруч з когнітивною і регулятивною; акцент на діяльнісному розумінні процесу спілкування; розгляд особистості як суб'єкта діяльності, який керує своєю діяльністю та спілкуванням відповідно до власного усвідомлення цілей і мотивів, а також генетико-модельний підхід до її вивчення та інші аспекти.

Концепцію «комунікативної компетентності» докладно розглянуто в роботах низки науковців. У наукових працях ця категорія пояснюється як здатність особистості орієнтуватися в ситуаціях спілкування, вільно володіти вербальними і невербальними засобами спілкування, який базується на знаннях і чуттєвому досвіді. Важливим аспектом є підкреслення того, що така здатність передбачає соціально-психологічне навчання, що дає можливість подальшого розвитку навичок спілкування. Автори також включають до прояву комунікативної компетентності здатність людини організувати міжособистісний простір у процесі активного й ініціативного спілкування з іншими особами.

Основною якісною рисою цих психологічних інструментів є їх «загальна спрямованість» на людину, що, в свою чергу, становить основу для успішного міжособистісного спілкування. Спрямованість особистості на позитивні аспекти у іншій людині має велике значення для успішного міжособистісного спілкування, оскільки вона сприяє розкриттю потенціалу людини, з якою ми взаємодіємо [1, с. 162-169].

Питання про розвиток комунікативної компетентності у контексті становлення професіонала-поліцейського можна розглядати у двох аспектах:

- по-перше, у процесі соціалізації і виховання;
- по-друге, засобом спеціально організованого освітнього процесу в ЗВО системи МВС України [4, с.24-45].

Що стосується першого аспекту, людина відбирає з культурного оточення інструменти для аналізу комунікативних ситуацій у формі словесних і візуальних виразів, будь то символічні або образні, що дозволяє їй узгоджувати та класифікувати різноманітні моменти соціальної взаємодії [2, с. 59–67].

Комунікативний аспект у роботі правоохоронця обумовлюється сукупністю розвинених професійно важливих комунікативних характеристик і навичок. Ці характеристики включають товариськість, легкість установлення контакту, доступність, дипломатичність, тактовність, доброзичливість, упевненість та невимушеність у спілкуванні, відсутність скованості, толерантність, спроможність відчувати співчуття, майстерність у мовленнєвих навичках та привабливість, серед інших. Крім того, важливі навички включають здатність встановлювати психологічний контакт, регулювати та керувати процесом взаємодії, протистояти стереотипам сприйняття та бар'єрам у спілкуванні, налагоджувати зворотній зв'язок, законним чином отримувати інформацію, необхідну для слідчої роботи, спілкуватися з різними учасниками процесуальних дій та адаптувати стиль спілкування до індивідуально-психологічних особливостей об'єктів слідчої діяльності. Важливо також вміти слухати, розуміти і відповідати чітко та зрозуміло, створюючи довіру та ведучи компетентний допит, і багато інших навичок, які необхідні для правоохоронця [1, с. 162-169].

Аналіз деяких наукових джерел свідчить про те, що інформаційна компетентність може бути визначена як важлива особистісна характеристика, яку автори розуміють як новий вид грамотності. Вона включає в себе здатність активно та самостійно обробляти інформацію, приймати креативні та новаторські рішення у непередбачених ситуаціях, використовуючи інформаційно-технологічні засоби. Крім того, вона передбачає технічні навички у використанні комп'ютерної бази, вміння оперувати візуальними представленнями інформаційних процесів і моделей. У цих джерелах виділяються два основних підходи до розуміння терміну «інформаційна компетентність» [3; 5].

Перший підхід вбачає в інформаційній компетентності ефективне використання комп'ютерних технологій для отримання, збереження, використання та поширення інформації.

Другий підхід визнає інформаційну компетентність як інтегральний набір особистісних якостей, які сприяють успішному здійсненню інформаційних дій.

Структурними компонентами цієї інтегральної сукупності виступають:

– мотиви – тобто те, що спонукає до дії, наприклад, прагнення отримати важливу інформацію для забезпечення професійної діяльності;

– цілепокладання – здатність формулювати адекватну мету діяльності і організувати її досягнення;

– планування – здатність організувати, аналізувати, оцінювати власну цілісну пізнавальну діяльність;

– психофізіологічні властивості – характеристики різноманітних реакцій на професійно важливу інформацію;

– установки і цінності – особистісні характеристики, перш за все – уявлення про самого себе, наприклад, упевненість в спроможності засвоїти інформаційні технології і ефективно їх використовувати;

– знання, уміння і навички роботи з інформацією (види і форми інформації, її пошук, систематизація, методи обробки і зберігання тощо) [2, с. 59–67].

У структурі інформаційно-комунікативної компетентності виділяються чотири основні складові: ціннісно-мотиваційна, когнітивна, операційно-діяльнісна і комунікативна. Ці компоненти взаємодіють з різними групами компетенцій, такими як ціннісні, мотиваційні, цілепокладаючі, пізнавальні, аналітичні, когнітивні, операційні, технологічні, процесуальні, рефлексивні, комунікативні та креативні компетенції. Комунікативна складова відображає розуміння, засвоєння та використання різних систем позначень і комунікаційних засобів у процесі передачі інформації від однієї особи до іншої за допомогою різних форм і методів як вербального, так і невербального спілкування.

Натомість, когнітивний аспект відображає процеси обробки інформації на дрібному когнітивному рівні. Це включає в себе аналіз прийнятої інформації, її формалізацію, порівняння, узагальнення, створення можливих варіантів використання інформації, передбачення використання нової інформації і взаємодію з наявними базами знань, організацію збереження і відновлення інформації у довгостроковій пам'яті і багато іншого.

Результати досліджень науковців переконують в тому, що поняття інформаційна культура особистості є невід'ємним компонентом розвитку загальної культури особистості і формування інформаційної компетентності зокрема. Поняття інформаційної культури, на їх погляд, включає такі важливі компоненти як «інформаційна поведінка» і

На нашу думку, інформаційна поведінка більш широке поняття, аніж інформаційна діяльність, враховуючи її вчинковий характер (М. Бахтін), згідно з яким вона виступає процесом, що твориться і переживається суб'єктом як автором, котрий несе повну відповідальність за її наслідки.

Інформаційна поведінка диференціюється як активна і як пасивна. Активна інформаційна поведінка втілюється у наполегливих, неодноразових діях суб'єкта, спрямованих на пошук потрібної інформації в різних джерелах. Пасивна ж інформаційна поведінка (так зване «інформаційне очікування») виникає тоді, коли суб'єкт активних дій з пошуку інформації не здійснює, але знаходиться в стані готовності до її сприйняття, має сформовану установку.

Водночас інформаційна поведінка визначається інтенсивністю комунікативного процесу особистості, яка включає в себе кількість та якість міжособистісних контактів суб'єкта, які супроводжуються обміном інформацією. Активність та інтенсивність комунікативного процесу визначається великою кількістю учасників комунікації, обсягом переданої інформації та чисельністю нової інформації, яка вводиться у обіг. Важливо відзначити, що це стосується не лише передачі вже відомих знань (інформаційної румінації), але також передачі нових елементів інформації, що підвищують рівень інформованості всіх учасників комунікативного процесу.

При цьому важливо розуміти, що сама по собі комунікативна активність не повинна ставитися як самоціль. Культура інформаційної поведінки передбачає розвиток почуття міри в процесі інформаційної комунікації, щоб комунікативна активність не витісняла інші, більш важливі цілі спілкування. Швидкість виконання інформаційної поведінки, перш за все, залежить від наявних знань, володіння навичками та досвіду в інформаційній діяльності. Тим не менше, також важливо враховувати певні особистісні якості суб'єкта, які повинні бути притаманні особі, що прагне пізнання.

Це включає в себе розвинену пам'ять, яка здатна запам'ятовувати важливі факти, події та особистості, а також вміння встановлювати зв'язки між різними аспектами фізичного та духовного світу, особами і обставинами. Також важливо мати мобільний розум, що дозволяє швидко переходити від одного виду інформації до іншого, бажання бути постійно інформованим щодо важливих новин та володіти евристичним мисленням, яке допомагає знаходити асоціації між несподіваними явищами, сприяючи тим самим формуванню нестандартних підходів до роботи з інформацією, а також розвинену інтуїцію. Натомість, при недостатньо розвинутих або відсутніх інформаційних потребах можуть виникнути проблеми з мотивацією, невизначеністю стосовно того, яка інформація є достатньою та спонтанністю в реакціях на інформацію, що може призвести до нестабільності. Крім того, важко визначити важливість інформації та її відповідність життєвим та професійним цілям через відсутність чіткої співвідносності. Зазначені аспекти, на наш погляд, можуть бути пов'язані з професійними вимогами до організації діяльності правоохоронців.

Отже, діяльність правоохоронців базується на розвитку та вдосконаленні інформаційної та комунікативної культури під час виконання їхніх професійних завдань. Цей процес включає в себе активний контакт з різноманітними особами, які можуть відрізнятися за кількістю, складом, психологічними особливостями та інтелектом. Крім цього, це пов'язано із обробкою великих обсягів інформації, прийняттям рішень в умовах конфліктних і нетипових ситуацій, а також розглядом різних можливих альтернативних варіантів дій та рішень.

Список літератури

1. Василенко В. А. Формування лінгвоправової комунікативної компетенції майбутніх юристів у системі освітніх стандартів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 1 (35). С. 162–169.

2. Василенко В. А. Комунікативна компетенція як соціолінгвістична проблема // *Будущие исследования-2012* : матеріали за 8-ма міжнародна научна практична конференція. Том 14. Филологічні науки. Політика. Софія : Бял ГРАД-БГ ООД. С. 59–67.

3. Карпушина Н.Б. Інформаційна компетентність в професійній діяльності слідчого: дис.. ...канд. псих. наук: 19.00.06. Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2018. 209 с.

4. Крашеніннікова Т.В. Комунікативна компетенція працівника Національної поліції: Навчальний посібник. Дніпро: Адверта, 2017. 107 с.
5. Floridi L. Information ethics: On the philosophical foundations of computer ethics. <http://www.yahoo.com>. (дата звернення – 01.10.2023).